

บทความวิจัย

เรื่อง ความอยู่ดีศรีธรรมของสนธิสัญญาنانกิง สนธิสัญญาเทียนจิน
และอนุสัญญาปักกิ่งในช่วงสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 และ 2 ตั้งแต่ ค.ศ.1834-1860

โดย

นางสาว นภัสสร ชมสุวรรณ

รหัสนักศึกษา 05550695

เสนอ

อาจารย์ ดร.สุวัฒน์ ทาสุนทร

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450109 การศึกษาเอกเทศ

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2558

ชื่อหัวข้อบทความวิจัย	ความอยู่ดีศรีธรรมของสนธิสัญญาنانกิง สนธิสัญญาเทียนจินและ อนุสัญญาปักกิ่งในช่วงสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 และ 2 ตั้งแต่ ค.ศ.1834-1860
ชื่อ-นามสกุลนักศึกษา	นางสาวนภัสสร ชมสุวรรณ รหัสนักศึกษา 05550695
ชื่อ-นามสกุลอาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร.สุวัฒน์ ทาสุนทร
สาขาวิชาเอก	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา	2558

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาบริบทที่นำไปสู่การทำสนธิสัญญาنانกิง สนธิสัญญาเทียนจิน และอนุสัญญาปักกิ่ง รวมถึงเนื้อหาสาระและผลกระทบของสนธิสัญญาنانกิง สนธิสัญญาเทียนจิน และอนุสัญญาปักกิ่งในช่วงสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 และ 2 ตั้งแต่ ค.ศ.1834-1860 ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาหาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ หรือนิตยสารในหอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ นำมารวบรวมเพื่อศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ออกมาเป็นงานวิจัย ซึ่งจากการวิจัยพบว่า สนธิสัญญาنانกิง สนธิสัญญาเทียนจิน และอนุสัญญาปักกิ่ง เป็นสนธิสัญญาอยู่ดีศรีธรรมต่อจีนเป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านการค้าการลงทุนเงินที่ต้องเสียตลาดการค้าให้กับสินค้าตะวันตก ตะวันตกผูกขาดการขายสินค้าให้จีน การเสียดินแดนฮ่องกงให้เป็นเมืองท่าของอังกฤษ ต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามเป็นเงินจำนวนมาก ต่างชาติเข้ามาตั้งสถานทูตในจีนได้ จีนสูญเสียเอกราชและกลายเป็นชาติกึ่งอาณานิคมของตะวันตก ชาตินิยมต่างเข้ามาครอบงำผลประโยชน์จากจีน โดยที่จีนไม่มีทางเลือกต้องยินยอมลงนามในสนธิสัญญาنانกิง สนธิสัญญาเทียนจินและอนุสัญญาปักกิ่งแบบไม่เต็มใจ ชาวจีนถือว่าสนธิสัญญาเหล่านี้เป็นสนธิสัญญาอภัยของชนชาติจีน การทำสนธิสัญญากับต่างชาตินำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการปกครอง ทั้งทางด้านบวกและลบของจีนมาจนถึงปัจจุบัน

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความสัมพันธ์ของชาวจีนกับชาวตะวันตกเริ่มตั้งแต่สมัยราชวงศ์หยวน ชาวยุโรปเริ่มรู้จักและเดินทางเข้าไปยังประเทศจีน ซึ่งมีทั้งบาทหลวง พ่อค้าและนักท่องเที่ยว ในสมัยราชวงศ์หมิงมีจำนวนชาวยุโรปเดินทางเข้าไปยังจีนเพิ่มจำนวนมากขึ้น ความสัมพันธ์กับชาวตะวันตกในระยะแรกๆเป็นไปอย่างราบรื่นเพราะชาวตะวันตกยินยอมปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีนเป็นอย่างดี บุคคลที่ไม่ใช่ชาวจีนแต่ปรารถนาจะติดต่อกับชาวจีนจะต้องยอมรับสภาพการเป็นเมืองขึ้น ด้วยการ จิ้มก้อง (การเจริญทางพระราชไมตรีด้วยการถวายเครื่องราชบรรณาการ)ต่อจักรพรรดิจีน และทำกาเดา (การทำเคารพตามแบบของจีน)ต่อองค์จักรพรรดิจีน จึงจะมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้

ในระหว่างปี ค.ศ.1787-1816 บริษัท อินเดียตะวันออกของอังกฤษ มีความพยายามในการส่งคณะทูตเข้าไปยังจีนเพื่อเจรจาปรับปรุงความสัมพันธ์กับจีนแต่ล้มเหลวเพราะอังกฤษไม่ยอมทำกาเดา การค้าระหว่างจีนกับอังกฤษยังดำเนินต่อไปภายใต้กฎเกณฑ์ของจีนแต่ความไม่พอใจเริ่มทวีขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดอังกฤษ คิดที่จะใช้กำลังบีบบังคับให้จีนเปิดประเทศ ทำการค้าแบบเสรี ในระยะแรกทางฝ่ายจีนได้เปรียบดุลการค้าเพราะชาวยุโรปซื้อสินค้าจากจีนอยู่ฝ่ายเดียว แต่หลังจากปี ค.ศ.1826 ดุลการค้าเริ่มเปลี่ยนไป การค้าฝิ่นกลายเป็นสาเหตุสำคัญของสงครามที่ทำให้จีนต้องรบพ่ายแพ้อังกฤษ

ชาวจีนรู้จักฝิ่นมานานแล้วตั้งแต่ประมาณคริสต์วรรษที่ 8 โดยพ่อค้าอาหรับเป็นผู้นำเข้าไปและไม่ได้ใช้เพื่อการค้าแต่ใช้ในการประกอบยาประเภทระงับประสาท จึงไม่มีการสูบอย่างแพร่หลายส่วนชาวอังกฤษได้นำเอาฝิ่นเข้าไปขายเป็นสินค้าในจีนอย่างจริงจังตั้งแต่ปี ค.ศ.1773 เป็นฝิ่นจำนวนประมาณปีละ 4500 ฮีบหนัก ฮีบละประมาณ 133 ปอนด์ และเพิ่มขึ้นเรื่อยๆเป็นปีละ 50000 ฮีบ ระหว่างปี ค.ศ.1831-1840 มีมูลค่าระหว่าง 20-30 ล้านดอลลาร์ต่อปี เมื่อเงินตราของจีนต้องล้นไหลออกนอกประเทศเป็นจำนวนมากเช่นนี้ รัฐบาลจีนก็เริ่มวิตกเกี่ยวกับปัญหาขาดดุลชำระเงิน ในขณะที่ทางฝ่ายอังกฤษได้ใช้ความพยายามที่จะบังคับให้จีนเปิดประเทศยกเลิกการค้าแบบผูกขาดโดยสมาคมโคหองหรือสมาคมพ่อค้าจีนและยินยอมให้อังกฤษมีสถานทูตในกรุงปักกิ่ง แต่ทางจีนกลับเห็นว่า ควรปราบปรามการค้าฝิ่นที่กว้างขวางให้เรียบร้อยก่อนจึงค่อยเจรจา ในปี ค.ศ.1839 จีนได้ส่ง

“หลิน เจอ สู่” ขุนนางคนสำคัญไปเป็นข้าหลวงใหญ่ที่กว้างขวาง เพื่อทำลายการค้าฝิ่นในขณะที่ทางฝ่ายอังกฤษได้ตัดสินใจที่จะใช้กำลังบีบบังคับจีน จึงทำให้นำไปสู่การสู้รบกันเกิดขึ้นระหว่างปี ค.ศ.1839-1842 เรียกว่า “สงครามฝิ่น” จีนเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในสงคราม ต้องยอมลงนามใน “สนธิสัญญานานกิง” ในปี ค.ศ.1842 ผู้แทนจากทั้งอังกฤษและราชวงศ์ชิงได้เจรจากันบนเรือเอชเอ็มเอส คอร์นวอลล์ ซึ่งทอดสมออยู่ที่เมืองนานกิง เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม ค.ศ. 1842 ผู้แทนเจรจาฝ่ายอังกฤษ เซอร์เฮนรี พอตทิงเจอร์ และผู้แทนเจรจาฝ่ายจีน ฉีอิง และ อี้ห ลี่ปู้ ร่วมลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าว หลังจากลงนามในสนธิสัญญานานกิงซึ่งเป็นหลักใหญ่ๆแล้ว ทางจีนยังต้องลงนามในสนธิสัญญาและข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติอีกที่กว้างไกลอีกด้วย ในวันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ.1843 ได้มีการประกาศใช้ “ระเบียบการปิดเมืองท่าการค้าแห่งระหว่างจีนกับอังกฤษ” ในวันที่ 8 ตุลาคม ค.ศ.1843 ก็ได้ทำ “สนธิสัญญาหนูเหมิน” อีกฉบับหนึ่ง ข้อตกลงทั้งระเบียบการเปิดเมืองท่าและสนธิสัญญาหนูเหมินนี้เป็นสนธิสัญญาเพิ่มเติมจากสนธิสัญญานานกิง การทำสนธิสัญญานานกิงทำให้จีนต้องสูญเสียสิทธิและผลประโยชน์ไปหลายอย่าง เป็นต้นว่า ต้องยกเกาะฮ่องกงให้อังกฤษต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงคราม ต้องเปิดเมืองท่า 5 เมือง ให้เป็นเขตเช่า และเขตสัมปทานของตะวันตก รวมทั้งข้อตกลงอื่นๆอีก

จีนรู้สึกสูญเสียสิทธิและผลประโยชน์จากการลงนามในสนธิสัญญาจึงละเมิดไม่ปฏิบัติตามสนธิสัญญาบ่อยๆ ความตึงเครียดระหว่างทั้งสองชนชาติเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ กระทั่งเกิดสงครามอีกครั้ง คือสงครามฝิ่นครั้งที่ 2 หรือเรียกกันว่า “สงครามเออร์ไร” ระหว่างปี ค.ศ.1857-1860 จีนพ่ายแพ้อีกครั้งและต้องลงนามในสนธิสัญญาฉบับใหม่ คือ “สนธิสัญญาเทียนจิน” ราชวงศ์ชิงได้ส่ง กุ้ยเหลียง ราชเลขาการและฮวาซานะ เสนาบดีกระทรวงข้าราชการ เป็นตัวแทนผู้มีอำนาจเต็มมาเจรจาที่เมืองเทียนจิน แต่ความเป็นจริงไม่ได้มีการเจรจากันแต่อย่างใด ผู้แทนของอังกฤษ คือ ลอร์ดเอลจิน กับ บารอนกรอส ผู้แทนรัฐบาลฝรั่งเศสได้ยกร่างสนธิสัญญามาเสร็จแล้ว สำหรับอังกฤษมี 56 รายการ และ ฝรั่งเศสมี 42 ข้อ ผู้แทนรัฐบาลราชวงศ์ชิงไม่มีทางเลือกนอกจากต้องยอมลงนามในสัญญาที่เรียกว่า สนธิสัญญาเทียนจิน กับมหาอำนาจทั้งสอง เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ.1858

หลังจากการร่วมลงนามในสนธิสัญญาเทียนจิน เป็นการลงนามของเจ้าชายกง ซึ่งได้รับมอบอำนาจจากจักรพรรดิเลี่ยนฟงที่ลี้ภัยไปประทับอยู่ที่เขอเหอ ให้มาเจรจากับฝ่ายตะวันตกแทน ซึ่งก็ไม่ได้เป็นการเจรจาแต่อย่างใดนอกจากทำตามคำสั่งของทูตอังกฤษและฝรั่งเศส แล้วก็ลงนามใน “อนุสัญญาปักกิ่ง” ในวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ.1860 จากการทำสนธิสัญญาเทียนจินและอนุสัญญาปักกิ่ง มีผลทำให้จีนต้องเปิด

ประเทศ ชาวต่างชาติสามารถเดินทางเข้าประเทศจีนได้โดยมีหนังสือเดินทาง และยินยอมให้ชาวต่างชาติมีสถานทูตในกรุงปักกิ่งได้

การทำสนธิสัญญาทั้งสองฉบับและอนุสัญญาอีกหนึ่งฉบับทำให้จีนเสียเปรียบต่อชาติมหาอำนาจอย่างอังกฤษเป็นอย่างมาก เรียกได้ว่า เป็นสนธิสัญญาอัปยศของจีนเลยก็ว่าได้ หลังจากที่จีนต้องเสียเปรียบต่ออังกฤษแล้วยังเป็นจุดเริ่มต้นของการเสียเปรียบด้านเศรษฐกิจต่อชาติมหาอำนาจอื่นๆตามมาอีก เช่น ฝรั่งเศส อเมริกา รัสเซีย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผลจากการทำสนธิสัญญาในสงครามฝิ่นในครั้งที่ 1 และ 2 ทั้งสิ้น

จาก ความอยู่ดีศรีธรรมของสนธิสัญญานานกิง สนธิสัญญาเทียนจินและอนุสัญญาปักกิ่งในช่วงสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 และ 2 ทำให้ผู้วิจัยใคร่ศึกษาเพื่อให้เห็นถึงบริบทที่นำมาสู่การทำสนธิสัญญาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับจีนภายใต้การทำสนธิสัญญา”

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาบริบทที่นำไปสู่การทำสนธิสัญญานานกิง สนธิสัญญาเทียนจินและอนุสัญญาปักกิ่งในช่วงสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 และ 2
2. เพื่อศึกษาเนื้อหาของสนธิสัญญานานกิง สนธิสัญญาเทียนจินและอนุสัญญาปักกิ่งในช่วงสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 และ 2
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของสนธิสัญญานานกิง สนธิสัญญาเทียนจินและอนุสัญญาปักกิ่งในช่วงสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 และ 2

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาสนธิสัญญาที่เขียนขึ้นระหว่างปี ค.ศ.1834-1860 ซึ่งตรงกับช่วงการเกิดสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 และ 2 จำนวน 3 ฉบับ คือสนธิสัญญานานกิงที่ลงนามร่วมกับอังกฤษในปี ค.ศ.1842 และสนธิสัญญาเทียนจินที่ลงนามร่วมกับอังกฤษ-ฝรั่งเศสในปี ค.ศ.1858 รวมทั้งอนุสัญญาปักกิ่งที่ลงนามร่วมกับอังกฤษ-ฝรั่งเศสในปี ค.ศ.1860

วิธีดำเนินการวิจัย

- 1.ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสนธิสัญญาและประวัติศาสตร์จีน

2.เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสนธิสัญญานานกิง สนธิสัญญาเทียนจินและอนุสัญญาปักกิ่ง

3.เรียบเรียงผลการศึกษารูปแบบของบทความวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.ทำให้ทราบถึงบริบทที่นำไปสู่การทำสนธิสัญญานานกิง สนธิสัญญาเทียนจินและอนุสัญญาปักกิ่ง ในช่วงสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 และ 2

2.ทำให้เข้าใจเนื้อหาของสนธิสัญญาสนธิสัญญานานกิง สนธิสัญญาเทียนจินและอนุสัญญาปักกิ่ง ในช่วงสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 และ 2

3.ทำให้ทราบถึงผลกระทบของสนธิสัญญานานกิง สนธิสัญญาเทียนจินและอนุสัญญาปักกิ่งในช่วง สงครามฝิ่นครั้งที่ 1 และ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่ใช้เป็นกรอบความคิดที่ใช้วิจัยได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สงครามฝิ่น ทฤษฎีความต้องการ ทฤษฎีจักรวรรดินิยม ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ทฤษฎีความขัดแย้ง ทฤษฎีพาณิชยกรรม ทฤษฎีทุนนิยม ทฤษฎีวิวัฒนาการ

เอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์จีนช่วงสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 และ ครั้งที่ 2

จอมยุทธสวี (2554) เขียนหนังสือเรื่อง “ชิง...จุดจบระบบจักรพรรดิ ” กล่าวถึงความเป็นมาของราชวงศ์ชิงซึ่งเป็นราชวงศ์สุดท้ายของจีน สาเหตุของการล่มสลายของราชวงศ์ รวมถึงข้อตกลงในสนธิสัญญาทั้งสามฉบับ และยังให้ความเห็นว่า “ แต่ไหนแต่ไรชาวต่างชาติ หลายๆประเทศ รวมถึงอังกฤษก็ไม่พอใจจีนอยู่ตั้งแต่ต้น อีกทั้งยุคสมัยนั้นถือเป็นช่วงของการล่าอาณานิคมที่ประเทศทางตะวันตกมุ่งหน้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากดินแดนตะวันออก การรบมาเพื่อให้ได้มาซึ่งสนธิสัญญาอาจจะเป็นสิ่งที่ชาวต่างชาติรอคอย ”

ทวีป วรดิถ (2524) เขียนหนังสือเรื่อง “ ประวัติศาสตร์จีนจากสงครามฝิ่นถึงปฏิวัติซินไฮ่ ” กล่าวถึงประวัติศาสตร์สงครามฝิ่น ตั้งแต่สาเหตุของสงครามฝิ่น รวมถึงการยอมรับลงนามในสนธิสัญญาหลายๆฉบับ เช่นสนธิสัญญานานกิง สนธิสัญญาเทียนจิน และอนุสัญญาปักกิ่ง ผู้เขียนได้แสดงความเห็นถึงการร่วมลงนามใน

สนธิสัญญาว่า “ การยอมทำสนธิสัญญาของจีนเพื่อยอมจำนนต่อการรุกรานของอังกฤษเท่านั้น แต่ผลของการทำสนธิสัญญาทำให้อาณาจักรจีนสูญเสียความเป็นเอกราช มีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญๆ ในสังคมอุบัติขึ้นหลายประการ จากผลกระทบของ ลัทธิทุนนิยมต่างประเทศอันรุนแรงและเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ ทุนนิยมต่างประเทศได้มีบทบาทสำคัญในการทำให้เศรษฐกิจของจีนสลายลง ”

วุฒิชัย มูลศิลป์ (2521) เขียนหนังสือเรื่อง “จีน: การต่อสู้เพื่อมหาอำนาจ” กล่าวถึง ความเป็นมาของสงครามฝิ่นว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร ผู้เขียนได้เขียนไว้ว่า เพราะ อังกฤษเกิดการเสียเปรียบทางการค้ากับจีน จึงเกิดสงครามฝิ่นขึ้น รวมถึงผลของสงครามฝิ่นทำให้เกิดสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อจีนซึ่งนำไปสู่การสูญเสียดินแดนและเสียเปรียบหลายๆ ด้าน “ นักประวัติศาสตร์ทั้งหลายถือว่าสงครามฝิ่นเป็นจุดแรกที่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกทางประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ สนธิสัญญานานกิง เป็นสัญญาเพื่อยุติสงคราม นับเป็นจุดที่จีนไม่สามารถกลับไปเป็นอย่างเดิมได้อีกหลังจากการลงนามในสัญญานี้แล้วก็ไม่สามารถหยุดยั้งการแทรกซึมของชาวต่างชาติได้อีกต่อไป การที่ไม่ยอมรับความคิดเห็นใดๆ ของตะวันตกซึ่งเป็นการคิดพลาคที่ปรากฏในระบบการป้องกันประเทศของจีนเป็นสัญญาณให้ทราบถึงการสิ้นสุดของจีนแบบเก่าที่ยึดแต่ประเพณีเดิมของตน ”

สิทธิพล เครือรัฐติกาล (2555) เขียนหนังสือเรื่อง “ ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่” กล่าวถึง ประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์ชิงเป็นต้นมา ตั้งแต่ชนกลุ่มน้อยชาวแมนจูเข้าปกครองชาวฮั่นแล้วสถาปนาราชวงศ์ชิง การรุกรานของจักรวรรดินิยมตะวันตก การเกิดสงครามฝิ่นและสงครามภายใน ได้แสดงความของสนธิสัญญาสิ่งที่น่าขบคิดในสนธิสัญญานานกิงจากสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 ความว่า “ ในเมื่อฝิ่นเป็นปัญหาที่นำไปสู่สงครามระหว่างสองจักรวรรดิ แต่เหตุใดสนธิสัญญาฉบับดังกล่าวกลับไม่มีมาตราใดเลยที่ระบุว่าฝิ่นจะเป็นสินค้าที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ คำอธิบายประเด็นนี้ก็คือ ฝิ่นเป็นเพียงสินค้าชนิดหนึ่งที่รัฐบาลอังกฤษใช้เป็นข้ออ้างในการทำสงครามกับจีนเท่านั้น โดยที่เป้าประสงค์ใหญ่ของอังกฤษก็คือการบังคับให้ราชสำนักชิงเปิดประตูให้สินค้าทุกประเภทของอังกฤษตามทฤษฎีเสรีนิยมทางเศรษฐกิจของ อดัม สมิท นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษผู้เลื่องชื่อในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ดังที่อดีตประธานาธิบดีจอห์น ควินซี ออดัม แห่งสหรัฐอเมริกาได้กล่าวไว้ตอนเกิดสงครามฝิ่นว่า ประเด็นที่แท้จริงไม่ใช่ฝิ่นแต่เป็นการค้าเสรี ”

สุขสันต์ วิเวกเมธากร (2540) เขียนหนังสือเรื่อง “ สงครามฝิ่น เลาะรอยตะเข็บเงินก่อนสิ้นจักรพรรดิ ” กล่าวถึง ความเป็นมาของสงครามฝิ่น ความสำคัญต่อประวัติศาสตร์มนุษยชาติและความพึงใจของชาวจีนต่อการรุกรานของต่างชาติอย่างไร ผู้เขียนศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์จีนในช่วงสุดท้ายก่อนจะสิ้นจักรพรรดิ รวมถึงผลของสงครามฝิ่นที่ต้องร่วมลงนามในสนธิสัญญากับชาติตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสนธิสัญญานานกิงและสนธิสัญญาปักกิ่ง ผู้เขียนกล่าวไว้ว่าสนธิสัญญาเหล่านี้เป็นสนธิสัญญาอภัยศอก่อให้เกิดผลเสียกับประเทศจีนเป็นอย่างมาก

หลี่เฉวียน (ม.ป.ป.,อ้างถึงใน เขมฉินฎฐ์ ทรัพย์เกษมชัย, 2556) เขียนหนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์จีนฉบับย่อ” เล่าถึงประวัติศาสตร์จีนในสมัยราชวงศ์ รูปแบบการปกครองของกษัตริย์ ประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์ชิง โดยมีช่วงหนึ่งกล่าวถึงสงครามฝิ่นและการทำสนธิสัญญากับต่างชาติตะวันตก กล่าวว่า “สนธิสัญญานานกิงได้ทำลายอธิปไตยของจีนอย่างรุนแรง การบังคับให้รัฐบาลราชวงศ์ชิงยอมลงนามในสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ทำให้เอกราชและแผ่นดินจีนต้องถูกทำลาย และเริ่มจมลงสู่ความเป็นประเทศกึ่งอาณานิคม-กึ่งศักดินา ”

หน่วยเรียบเรียงหนังสือชุดประวัติศาสตร์ยุคใกล้ของจีน (2524) เขียนหนังสือเรื่อง “ปฏิรูปการปกครองอู่ซี” เขียนเกี่ยวกับเรื่องราวการปฏิรูปการปกครองอู่ซี ว่ามีสาเหตุหลักมาจากอะไร ทำไมถึงต้องมีการปฏิรูปหนึ่งในสาเหตุคือ การพ่ายแพ้จากการทำสงครามฝิ่นทั้ง 2 ครั้ง ทำให้จีนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการทำสนธิสัญญา ผู้เขียนกล่าวว่า “ทุกๆ 10 ปี หรือ 10 กว่าปี ผู้รุกรานแห่งทุนนิยมก็จะก่อสงครามรุกรานประเทศจีน บังคับรัฐบาลชิงให้แบ่งดินแดน เสียค่าปฏิกรรมสงครามและลงนามในสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ทำให้จีนซึ่งเป็นประเทศเอกราชต้องกลายเป็นประเทศกึ่งเมืองขึ้นที่พวกจักรพรรดินิยมจะเชือดเฉือนเอาได้ตามใจชอบ” การรุกรานประเทศจีนทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมจากทุกแง่มุมโดยอาศัยสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาค ส่งผลให้ความขัดแย้งในสังคมจีนเป็นไปอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และกระตุ้นประชาชนจีนจากการรุกรานจากต่างชาติ

บุคส์ สิมะเสถียร (ม.ป.ป.) เขียนหนังสือเรื่อง “เมื่อจีนสิ้นกษัตริย์” ในหนังสือเขียนถึงเหตุการณ์ ทางสังคม เศรษฐกิจการเมืองและการปกครองของประเทศจีนในยุคหัวเลี้ยวหัวต่อก่อนจะเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีน ให้เห็นถึงความวุ่นวายและความเสื่อมโทรมภายในประเทศที่เกิดจากความขัดแย้งของบุคคลในชาติและการแทรกแซงจากต่างประเทศที่คิดกอบโกยผลประโยชน์ในแผ่นดินจีน

เอกสารเกี่ยวกับทฤษฎีความต้องการ

อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow 1908-1970) ได้เห็นว่ามนุษย์ถูกกระตุ้นจากความปรารถนาที่จะได้ครอบครอง ความต้องการเฉพาะอย่าง ซึ่งความต้องการนี้ เขาได้ตั้งสมมติฐาน เกี่ยวกับความต้องการของบุคคลไว้ดังนี้

- 1.) บุคคลย่อมมีความต้องการอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้วความต้องการอย่างอื่นเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น
- 2.) ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ใช่สิ่งจูงใจของพฤติกรรมอื่น ๆ ต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจึงเป็นสิ่งจูงใจในพฤติกรรมของคนนั้น

3.) ความต้องการของบุคคลจะเรียงเป็นลำดับขั้นตอนความสำคัญ เมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลก็จะให้ความสนใจกับความต้องการระดับสูงต่อไป

ลำดับความต้องการของบุคคลมี 5 ขั้นตอนตามลำดับดังนี้

- 1.) ความต้องการทางกายภาพ เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่สุด เพื่อความมีชีวิตอยู่รอด ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ อุณหภูมิที่เหมาะสม เป็นต้น
- 2.) ความต้องการความปลอดภัย เป็นความต้องการแสวงหาความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและความคุ้มครองจากผู้อื่น
- 3.) ความต้องการความรักและการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของความรู้สึกว่าตนได้รับความรัก และมีส่วนร่วมในการเข้าหมู่พวก
- 4.) ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ เป็นความต้องการให้คนอื่นยกย่องให้เกียรติและเห็นความสำคัญของตน
- 5.) ความต้องการความสำเร็จในชีวิต เป็นความต้องการสูงสุดในชีวิตของตน เป็นความต้องการที่เกี่ยวกับการทำงานที่ตนเองชอบหรือต้องการเป็นมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

เมอเร่ (Murray 1938) ได้อธิบายว่า ความต้องการของบุคคลมีความต้องการหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ได้ ความต้องการของบุคคลที่เป็นความสำคัญเกี่ยวกับการทำงานมีอยู่ 4 ประการ คือ

- 1.) ความต้องการความสำเร็จ หมายถึง ความต้องการที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
- 2.) ความต้องการมีมิตรสัมพันธ์ ความต้องการมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่น โดยคำนึงถึงการยอมรับของเพื่อนร่วมงาน
- 3.) ความต้องการอิสระ เป็นความต้องการที่เป็นตัวของตัวเอง
- 4.) ความต้องการมีอำนาจ ความต้องการที่จะมีอิทธิพลเหนือคนอื่น และต้องการที่จะควบคุมคนอื่นให้อยู่ในอำนาจของตน

แมคเคลีแลน (McClelland 1965) ได้เน้นความต้องการไว้ 3 ประเภท คือ

- 1.) ความต้องการประสบความสำเร็จ (need for achievement) เป็นความต้องการมีผลงานและบรรลุเป้าหมายที่พึงปรารถนา
- 2.) ความต้องการมิตรสัมพันธ์ (need for affiliation) เป็นความต้องการมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น
- 3.) ความต้องการอำนาจ (need for power) เป็นความต้องการมีอิทธิพล และครอบงำเหนือผู้อื่น

เอกสารเกี่ยวกับทฤษฎีจักรวรรดินิยม

เจ.เอ. ฮ็อบสัน (J.A. Hobson 1902, อ้างถึงในอนุสรณ์ ลี้มมณี, 2542: 139) งานเขียนชิ้นแรกที่ศึกษาจักรวรรดินิยมในเชิงเศรษฐกิจการเมืองอย่างมีระเบียบแบบแผนก็คือ Imperialism : A Study กล่าวถึง ทฤษฎีการออมมากเกินไปและการบริโภคน้อยกว่าที่ควรจะเป็น แนวความคิดดังกล่าว Hobson ได้นำมาใช้อธิบายพฤติกรรมและนโยบายจักรวรรดินิยมของอังกฤษในช่วงศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 Hobson เห็นว่าความตกต่ำด้านเศรษฐกิจ และการจ้างงานน้อยกว่าควรในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่พัฒนาขึ้น เกิดจากการบริโภคไล่ตามผลิตไม่ทัน การกระจายความมั่งคั่งอย่างไม่เท่าเทียมกันในระบบทุนนิยม ทำให้คนส่วนใหญ่ไม่มีอำนาจซื้อเท่าที่ควร การบริโภคจึงอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ ในขณะที่การผลิตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วด้วยผลจากความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี ความคิดหลักอันนี้ที่ Hobson ใช้อธิบายการขยายอำนาจทางเศรษฐกิจการเมืองหรือจักรวรรดินิยมของบรรดามหาอำนาจยุโรปโดยเฉพาะอย่างยิ่งอังกฤษ โดย Hobson เห็นว่าแนวโน้มในการบริโภคสินค้าน้อยกว่าที่ควรจะเป็นในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและย้ายถ่ายเททางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจหลายกลุ่มนั่นเอง คือ สาเหตุหลักที่นำไปสู่การดำเนินนโยบายจักรวรรดินิยมของบรรดามหาอำนาจตะวันตก

ฮิลเฟอร์ดิง (Hilferding 1910, อ้างถึงในอนุสรณ์ ลี้มมณี, 2542:142) เป็นนักทฤษฎีมาร์กซิสคนแรกที่ศึกษาวิเคราะห์จักรวรรดินิยมอย่างเป็นระเบียบแบบแผน Hilferding ชี้ให้เห็นว่า จักรวรรดินิยมเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในขั้นตอนล่าสุดของการพัฒนาของระบบทุนนิยม ในขั้นนี้จะเกิดทุนการเงินขึ้นมา อันเป็นผลจากการรวมตัวเข้าด้วยกันระหว่าง ทุนอุตสาหกรรมกับทุนธนาคาร ทุนการเงินดังกล่าวเป็นทุนที่คนกลางทางการเงินจัดหาให้แก่รายทุนผูกขาดด้านอุตสาหกรรม โดยคนกลางพวกนี้จะมีบทบาทควบคุมและครอบงำสูงมาก ดังนั้นเงินทุนในระบบทุนนิยมขั้นนี้จึงมีลักษณะเป็นทุนทางอ้อม แทนที่จะเป็นทุนทางตรงที่ได้จากหุ้นและพันธบัตร

อย่างไรในอดีต พัฒนาการของระบบทุนนิยมก่อให้เกิดการผูกขาดและการรวมตัวกันเป็นคาร์เทล นายทุนผูกขาด และคาร์เทลทั้งหลายจะสนับสนุนและจูงใจให้รัฐตั้งกำแพงภาษีกีดกันสินค้าจากต่างประเทศเพื่อฝ่ายตนจะมีกำไรมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันการผูกขาดก็ทำให้ผลผลิตไม่เพิ่มขึ้น และการผลิตขนาดใหญ่ที่มีต้นทุนต่ำเกิดขึ้นได้ยาก เพื่อแก้ปัญหานี้ นายทุนผูกขาดจึงพยายามส่งออกสินค้าและบริการรวมทั้งส่งออกทุนไปยังดินแดนด้อยพัฒนา เพื่อขยายตลาดแก่ไปและลดต้นทุนในการผลิตอันเป็นผลให้การผลิตขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว และได้รับกำไรสูงขึ้น ทั้งนี้เพราะดินแดนด้อยพัฒนามีแรงงานราคาถูก ค่าเช่าที่ดินต่ำ และให้สิทธิที่มากมายแก่ผู้ลงทุน นอกจากนี้การส่งทุนไปยังดินแดนดังกล่าวจะเป็นตลาดรองรับสินค้าอุตสาหกรรมของตนได้ จักรวรรดินิยมจึงเป็นวิธีการที่ทุนผูกขาดใช้สำหรับลดต้นทุนการผลิตต่อหน่วยและยกระดับกำไร

เลนิน (Lenin 1975, อ้างถึงในอนุสรณ์ ลีมมณี, 2542:144) ซึ่งเป็นนักทฤษฎีมาร์กซิสต์อีกคน เห็นว่า จักรวรรดินิยมนั้นปรากฏขึ้นในฐานะที่เป็นพัฒนาการและการดำรงอยู่ของลักษณะพื้นฐานของระบบทุนนิยม โดยทั่วไป นั่นคือ เมื่อมีการพัฒนาตนเองและดำรงชีวิตอยู่มาจนถึงระดับหนึ่งก็จะกลายเป็นจักรวรรดินิยมขึ้นมา แต่ทุนนิยมจะกลายเป็นจักรวรรดิทุนนิยม ก็ต่อเมื่อมันพัฒนาไปถึงขั้นสูงสุด ในขั้นนี้ลักษณะพื้นฐานบางอย่างของระบบทุนนิยมได้เปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงกันข้าม การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญด้านเศรษฐกิจของระบบทุนนิยมก็คือ การเกิดการผูกขาดซึ่งเข้ามาแทนที่การแข่งขัน โดยเสรี อันเป็นลักษณะพื้นฐานดั้งเดิมของระบบทุนนิยม ลักษณะการผูกขาดแบบทุนนิยมดังกล่าวนี้เป็นผลโดยตรงจากพัฒนาการของระบบการผลิตแบบทุนนิยมเอง การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมทำให้อุตสาหกรรมขนาดใหญ่จำนวนไม่กี่รายเข้ามาแทนที่อุตสาหกรรมขนาดเล็กจำนวนมากรายและเข้ามาผูกขาดในการผลิต ในขั้นนี้ จะเกิดการกระจุกตัวทั้งในด้านการผลิตและด้านทุน มีการรวมตัวกันเพื่อผูกขาดในรูปแบบต่างๆ เช่น คาร์เทล ซินดิเคต และทรัสต์ เป็นต้น

สครัมพ์ปีเตอร์ (Schumpeter 1972, อ้างถึงในอนุสรณ์ ลีมมณี, 2542:149) เห็นว่า จักรวรรดินิยมนี้เกิดจากการโน้มน้าวอย่างไร้จุดหมายของรัฐในอันที่จะแผ่ขยายอำนาจออกไปโดยไม่มีขอบเขตจำกัด ในทัศนะของ Schumpeter ลักษณะการแผ่ขยายอำนาจของรัฐออกไปอย่างไร้จุดหมายดังกล่าว หากวิเคราะห์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในแง่แรกย่อมเกิดจากความเอนเอียงตามสัญชาตญาณของมนุษยชาติ ที่มุ่งก่อสร้างและแสวงหาชัยชนะอย่างไร้เหตุผลและขัดกับหลักเหตุผล การกระทำอย่างนี้มีบทบาทสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ ในแง่ที่สอง แรงผลักดันให้แสดงพฤติกรรมที่มุ่งขยายอำนาจดังกล่าว เกิดจากความจำเป็นทางสถานการณ์อย่างนั้นในอดีตเมื่อเกิดขึ้นมาแล้วก็ย่อมดำรงอยู่และมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของมนุษย์ต่อไป ถึงแม้ความ

จำเป็นด้านสถานการณ์ที่ต้องการทำเพื่อความอยู่รอดได้หมดสิ้นไปนานแล้วก็ตาม ในแง่ที่สาม Schumpeter เห็นว่ามีแรงผลักดันจากคน 2 กลุ่มที่ช่วยให้ความโน้มเอียงด้านจิตใจและโครงสร้างของสังคมดังกล่าวดำรงอยู่ได้เรื่อยๆ กลุ่มแรกคือชนชั้นที่มีอำนาจที่ส่งเสริมให้เกิดแนวโน้มในการก่อสงครามเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในประเทศ กลุ่มที่สองได้แก่บุคคลที่ตีรับประโยชน์ทางเศรษฐกิจและทางสังคมเป็นส่วนตัวจากนโยบายก่อสงคราม ไม่ว่าจักรวรรดินิยมจะมีความต่างกันมากแค่ไหน จักรวรรดินิยมทุกกรณีจะมีลักษณะร่วมเหล่านี้ปรากฏอยู่เสมอ

โรบิินส์ (Robbins 1939, อ้างถึงในอนุสรณ์ ลี้มมณี, 2542:151) เห็นว่านโยบายหรือพฤติกรรมแบบจักรวรรดินิยมของรัฐตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอังกฤษนั้น เกิดจากนโยบายหรือพฤติกรรมแบบจักรวรรดินิยมของรัฐนั้นเกิดจากความพยายามของรัฐในอันที่จะปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชาติเอาไว้ จักรวรรดินิยมในด้านเศรษฐกิจเป็นปฏิกิริยาตอบโต้ในเชิงปกป้องผลประโยชน์ของตนในด้านการค้าและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ จากการกระทำของรัฐอื่น เพราะถ้าหากปล่อยให้รัฐอื่นดำเนินนโยบายแบบจักรวรรดินิยมได้เมื่อใด ย่อมหมายถึงว่ารัฐอื่นจะสามารถใช้อำนาจที่แผ่ออกไปเหนือดินแดนอื่นๆนั้น มาจำกัดและลดทอนผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของตนได้เมื่อนั้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือ การสูญเสียตลาดสำหรับระบายสินค้าไปให้แก่รัฐอื่นที่เข้าไปปกครองดินแดนเหล่านั้นโดยตรง ดังนั้น รัฐตะวันตกแต่ละรัฐจึงจำเป็นต้องดำเนินนโยบายแบบจักรวรรดินิยมเพื่อป้องกันผลประโยชน์ที่รัฐจะได้โดยตรงจากการดำเนินนโยบายแบบจักรวรรดินิยมนั้น อันที่จริงหาได้มีมากมายแต่อย่างใด แต่ผลประโยชน์ที่จะสูญเสียให้ชาติอื่นๆ ใช้นโยบายจักรวรรดินิยมครอบครองดินแดนต่างๆและออกนโยบายมาจำกัดผลประโยชน์ของรับนั้นเหนือดินแดนดังกล่าวนี้มากมายมหาศาลนัก ในกรณีของอังกฤษก็เช่นเดียวกัน เป็นต้องดำเนินนโยบายจักรวรรดินิยมเพื่อปกป้องตลาดการค้าที่มีอยู่ไม่ให้ตกอยู่ในเงื้อมมือของรัฐอื่น การขยายอำนาจดังกล่าวของอังกฤษก็เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของชาตินั่นเอง

เอกสารเกี่ยวกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม

โรเบิร์ต เค. เมอร์ตัน (Robert K. Merton 1910 – 2003) ได้จำแนกหน้าที่ทางสังคมดังนี้คือ หน้าที่หลัก (Manifest) หน้าที่รอง (Latent) หน้าที่ที่ไม่พึงปรารถนา (Dysfunctional) หน้าที่ของ บางโครงสร้างของสังคม อาจมีประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ แต่ขณะเดียวกันคนบางส่วนอาจได้รับประโยชน์เพียงน้อยนิดหรืออาจไม่ได้รับ

ผลประโยชน์เลย ซึ่งรวมไปถึงอาจจะมีคนบางกลุ่มหรือบางส่วนของสังคมได้รับผลเสียจากการทำงานของโครงสร้างสังคมนั้นก็ได้

ทัลคอตท์ พาร์สัน (Talcott Parsons 1902 – 1979) มีแนวความคิดว่า สังคมเป็นระบบหนึ่งที่มีส่วนต่างๆ (Part) มีความสัมพันธ์และสนับสนุนซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ที่คงที่ของแต่ละส่วนจะเป็นปัจจัยทำให้ระบบสังคมเกิดความสมดุล (Equilibrium) ส่วนในด้าน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เกิดจากความสมดุลถูกทำลายลง เพราะองค์ประกอบของสังคมคือ บุคลิกภาพ (Personality) อินทรีย์ (Organism) และวัฒนธรรม (Culture) เกิดความแตกร้าว โดยมีสาเหตุมาจากทั้งสาเหตุภายนอกระบบสังคม เช่น การเกิดสงคราม การแพร่กระจายของวัฒนธรรม เป็นต้น และสาเหตุจากภายในระบบสังคมที่เกิดจากความตึงเครียด (Strain) เพราะความสัมพันธ์ของโครงสร้างบางหน่วย (Unit) หรือหลายๆ หน่วย ทำงานไม่ประสานกัน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางประชากร การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เมื่อส่วนใดส่วนหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจะเป็นสาเหตุทำให้ส่วนอื่นๆ มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจเกิดขึ้นเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งหรือทั้งระบบก็ได้ Parson เน้นความสำคัญของวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึง ความเชื่อ บรรทัดฐาน และค่านิยมของสังคม คือ ตัวยึดเหนี่ยวให้สังคมมีการรวมตัวเข้าด้วยกันและเป็นตัวต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลง ในสังคม

เอกสารเกี่ยวกับทฤษฎีความขัดแย้ง

คาร์ล มากซ์ (Karl Marx 1897 – 1958) มีความเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงของทุกๆ สังคม จะมีขั้นตอนของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้น โดยแต่ละขั้นจะมีวิธีการผลิต (Mode of Production) ที่เกิดจากความสัมพันธ์ของอำนาจของการผลิต (Forces of production) ซึ่งได้แก่ การจัดการด้านแรงงาน ที่ดิน ทุน และเทคโนโลยี กับความสัมพันธ์ทางสังคมของการผลิต (Social relation of production) ซึ่งได้แก่ เจ้าของปัจจัยการผลิตและคนงานที่ทำหน้าที่ผลิต แต่ในระบบการผลิตแต่ละระบบจะมีความขัดแย้งระหว่างชนชั้นผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับผู้ใช้งานในการผลิต ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ที่เป็น โครงสร้างส่วนล่างของสังคม (Substructure) และเมื่อ โครงสร้างส่วนล่างมีการเปลี่ยนแปลงจะมีผลทำให้เกิดการผันแปรและเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างส่วนบน ของสังคม (Superstructure) ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคม เช่น รัฐบาล ครอบครัว การศึกษา ศาสนา และรวมถึงค่านิยม ทศนคติ และบรรทัดฐานของสังคม ลำดับขั้นของการพัฒนาของ Marx มีดังนี้

- 1.) ขั้นสังคมแบบคอมมิวนิสต์ดั้งเดิม (Primitive Communism) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของเผ่า (Tribal Ownership) ต่อมาเผ่าต่างๆ ได้รวมตัวกันเป็นเมืองและรัฐ ทำให้กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเปลี่ยนไปเป็นของรัฐแทน
- 2.) ขั้นสังคมแบบโบราณ (Ancient Communal) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของรัฐ (State Ownership) สมาชิกในสังคมได้รับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนตัวที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ ซึ่งได้แก่ เครื่องใช้ส่วนตัวและทาส ดังนั้น ทาส (Slavery) จึงเป็นกำลังสำคัญในระบบการผลิตทั้งหมด และต่อมาระบบการผลิตได้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าของทาสและทาส
- 3.) ขั้นสังคมแบบศักดินา (Feudalism) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของขุนนาง คือ ที่ดิน โดยมีทาสเป็นแรงงานในการผลิต
- 4.) ขั้นสังคมแบบทุนนิยม (Capitalism) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของนายทุน คือ ที่ดิน ทุน แรงงาน และเครื่องจักร โดยมีผู้ใช้แรงงานเป็นผู้ผลิต
- 5.) ขั้นสังคมแบบคอมมิวนิสต์ (Communism) กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของทุกคน ทุกคนมีสิทธิ์เท่าเทียมกัน ไม่มีใครเอาเปรียบซึ่งกันและกัน

เลwis เอ. โคเซอร์ (Lewis A. Coser 1913 – 2003) เป็นนักทฤษฎีความขัดแย้ง ที่มองว่า ความขัดแย้งก่อให้เกิดผลทั้งด้านบวกและด้านลบ และอธิบายว่า ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ไม่มีกลุ่มทางสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีความสมานสามัคคีอย่างสมบูรณ์ เพราะความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของสถานะหนึ่งของมนุษย์ ทั้งในความเกลียดและความรักต่างก็มีความขัดแย้งทั้งสิ้น ความขัดแย้งสามารถแก้ปัญหาความแตกแยกและทำให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มได้ เพราะในกลุ่มมีทั้งความเป็นมิตรและความเป็นศัตรูอยู่ด้วยกัน Coser มีความเห็นว่าความขัดแย้งเป็นตัวสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สามารถทำให้สังคมเปลี่ยนชีวิตความเป็นอยู่จากด้านหนึ่งไปสู่อีกด้านหนึ่งได้ เพราะหากสมาชิกในสังคมเกิดความไม่พึงพอใจต่อสังคมที่เขาอยู่เขาจะพยายามทำการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์นั้นๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายของเขาได้ Coser ยังเสนอว่า ความขัดแย้งยังสามารถทำให้เกิดการแบ่งกลุ่ม ลดความเป็นปรปักษ์ พัฒนาความซับซ้อนของโครงสร้างกลุ่มในด้านความขัดแย้งและร่วมมือ และสร้างความแปลกแยกกับกลุ่มต่างๆ เป็นต้น

เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดพาณิชนิยม

แนวคิดเศรษฐศาสตร์แบบพาณิชนิยม (Mercantilism) ช่วงปลายศตวรรษที่ 15 – ต้นศตวรรษที่ 16 มุ่งเน้นความมั่งคั่ง โดยทองคำและเงินคือเครื่องแสดงถึงความมั่งคั่ง เกิดการปฏิวัติพาณิชยกรรม (commercial revolution) เกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ศิลปวิทยาการ การปฏิรูปศาสนา การต่อสู้ทางการปกครอง ชาตินิยม การค้นพบดินแดนใหม่ การเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจ การค้นพบโลหะมีค่า และความต้องการสะสมความมั่งคั่ง

เอ็ดเวิร์ด มิสเซลเดน (Edward Misselden 1608-1654) มีแนวคิดดังนี้ คือ ประเทศต้องดำเนินนโยบายทางการค้าระหว่างประเทศโดยเน้นดุลการค้าแบบได้เปรียบอยู่เสมอ เพื่อให้ประเทศมีความมั่งคั่ง และการส่งออกสินค้าที่ผลิตในประเทศเป็นหลักจะทำให้คนยากจนหมดไป

โทมัส มูน (Thomas Mun 1571-1641) มีแนวคิดดังนี้ประเทศจะมีความมั่งคั่งได้ ต้องนำทองคำและเงินมาใช้ในการขยายการค้ากับต่างประเทศ ประเทศควรมีการเก็บภาษีนำเข้าในอัตราที่สูงแต่เก็บภาษีสินค้าส่งออกในอัตราที่ต่ำ นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับดุลการค้า โดยดุลการค้าเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ประกอบด้วย ดุลการค้าโดยรวมหรือทั่วไป และดุลการค้าเฉพาะส่วน

เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดแบบทุนนิยม

อดัม สมิท (Adam Smith 1723-1790) เชื่อว่าการปล่อยให้เศรษฐกิจดำเนินไปโดยที่รัฐไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวจะทำให้ประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจของสังคมโดยรวมดีขึ้น โดยแนวคิดนี้เกิดขึ้นมาจากการต่อต้านลัทธิพาณิชนิยมที่เน้นให้รัฐเป็นผู้ผูกขาดในการค้าต่างประเทศ แต่การที่รัฐผูกขาดเช่นนั้นทำให้ระบบเศรษฐกิจประสบปัญหากับผลผลิตสิ้นเกิน ไม่สามารถระบายสินค้าที่ผลิตจำนวนมากๆได้ เนื่องจากภาคเอกชนไม่มีกำลังซื้อที่เพียงพอ ดังนั้นการปล่อยให้ภาคเอกชนดำเนินการเองจึงเป็นการสร้างเสถียรภาพและความสมดุลให้กับระบบเศรษฐกิจ (ม.ศ.ศ. 2526) แนวคิดการปล่อยให้ภาคเอกชนเข้ามาจัดการเศรษฐกิจโดยรัฐไม่เข้ามาก้าวำยนี้ จึงเป็นแนวคิดหลักของทุนนิยมเสรี และการปล่อยให้นายทุนดำเนินการเองส่งผลให้เกิดการพัฒนาพลังทางการผลิตมากขึ้น ก่อให้เกิดการพัฒนาทางอุตสาหกรรม ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นระดับหนึ่งแต่ก็ด้านหนึ่งกลับทำให้คนที่แข็งแรงมากกว่าเอร็ดเอาเปรียบคนที่อ่อนแอกว่าได้

เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดวิวัฒนาการ

ชาร์ล ดาร์วิน (Charles Darwin 1809) เขียนบทความเรื่อง “ทฤษฎีวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต” กล่าวว่า ในโลกของอินทรีขั้วตูด สัตว์ และพืชที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับธรรมชาติที่สุดเท่านั้นจึงจะมีชีวิตรอดได้ สิ่งมีชีวิตจึงจำเป็นต้องมีวิวัฒนาการหรือการปรับเปลี่ยนลักษณะบางประการให้มีลักษณะพิเศษและสอดคล้องกับสภาพรอบตัวให้มากที่สุด จึงจะเป็นผู้ที่เหมาะสมที่สุดในการอยู่รอด

อนึ่ง การศึกษาเกี่ยวกับความ ไม่เป็นธรรมของสนธิสัญญาระหว่างจีนยังไม่มีผู้ใดศึกษาถึงผลกระทบที่ไม่เป็นธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงใคร่ศึกษา “ ความยุติธรรมของสนธิสัญญานานกิง สนธิสัญญาเทียนจิน และอนุสัญญาปักกิ่งในช่วงสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 และ 2 ตั้งแต่ ค.ศ.1834-1860 ” เพื่อสร้างองค์ความรู้และขยายขอบเขตการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์จีนให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

2.1 บริบทที่นำไปสู่การทำสนธิสัญญา

2.1.1 การเข้ามาของอังกฤษ

ในศตวรรษที่ 16 อังกฤษเริ่มการเดินทางเรือสำรวจดินแดนต่างๆ วัตถุประสงค์ในการสำรวจดินแดนต่างๆ ก็ เป็นไปตามทฤษฎีพาณิชย์นิยม คือ เพื่อต้องการให้ได้มาซึ่งทองและเงินแท่งกับตลาดใหม่ๆ เน้นการทำการค้า ระหว่างประเทศ อังกฤษจึงเริ่มค้นหาดตลาดสำหรับการค้าผ้าซึ่งตอนนั้นเป็นสินค้าหลักที่ทำกำไรให้ เริ่มเดินทาง เข้ามาในจีนเมื่อปี ค.ศ.1637 อังกฤษทำการค้าขายอยู่ที่เมือง เอ๋หมิง อังกฤษเป็นประเทศแรกที่ระบบทุนนิยม พัฒนาขึ้น เมื่อระบบเศรษฐกิจเริ่มมีปัญหาเนื่องจากสินค้าล้นตลาด ทำให้อังกฤษมีความจำเป็นต้อง แสวงหาดตลาดใหม่ที่ใหญ่กว่าเดิมเพื่อทำกำไรซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีจักรวรรดินิยมที่ J.A. Hobson (1902) กล่าวถึง ทฤษฎีการอ้อมมากเกินไปและการบริโภคน้อยกว่าที่ควรจะเป็น นำมาอธิบายพฤติกรรมและนโยบายจักรวรรดิ นิยมของอังกฤษ ฮอบสัน เห็นว่าแนวโน้มในแง่การบริโภคสินค้าน้อยกว่าที่ควรจะเป็นในระบบเศรษฐกิจแบบ ทุนนิยมและย้ายถ่ายทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจหลายกลุ่มนั่นเอง คือ สาเหตุหลักที่ นำไปสู่การดำเนินนโยบายจักรวรรดินิยมของบรรดามหาอำนาจตะวันตก หลังจากที่ยึดครองอินเดียได้เป็น เมืองขึ้นแล้วก็หันมารุกรานจีนเนื่องจากจีนเป็นประเทศที่มีพื้นที่กว้างขวาง ทรัพยากรมั่งคั่งและมีพลเมืองเป็น จำนวนมากจะส่งผลให้อังกฤษขยายการลงทุนและได้รับประโยชน์จากการค้ามากขึ้น รัฐบาลอังกฤษจึงติดต่อ เจริญกับรัฐบาลจีนในตอนนั้นเป็นราชวงศ์แมนจูให้เปิดเมืองท่าค้าขายมากขึ้นแต่จีนก็จำกัดการค้าขายของ อังกฤษอยู่แค่ที่เมืองกวางโจวเท่านั้น

2.1.2 การค้าฝิ่น

การค้าของอังกฤษในช่วงแรกๆ เน้นการขายสินค้าประเภทผ้าฝ้าย แต่ไม่สามารถขายได้ทำให้ขาดทุน เมื่อการส่งออกค้าขายผ้าเกิดความเสียเปรียบและจีนก็ไม่ได้มีความต้องการที่จะซื้อขายของกับชาวต่างชาติสัก เท่าไหร่ในเมื่อการค้าระหว่างประเทศไม่ได้เป็นไปตามแนวคิดของ Thomas Mun (1571-1641) ที่มีแนวคิด ว่า ประเทศจะมีความมั่งคั่งได้ ต้องนำทองคำและเงินมาใช้ในการขยายการค้ากับต่างประเทศ ประเทศควรมีการเก็บ ภาษีนำเข้าในอัตราที่สูงแต่เก็บภาษีสินค้าส่งออกในอัตราที่ต่ำ นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับดุลการค้า โดย

ดุลการค้าเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ประกอบด้วย ดุลการค้าโดยรวมหรือทั่วไป และดุลการค้าเฉพาะส่วน ด้วยแนวความคิดนี้ทำให้นายทุนอังกฤษมีความต้องการให้จีนเปิดตลาดใหม่ให้การค้าเพิ่มขึ้นเพื่อเพิ่มความได้เปรียบ ในขณะที่ระบบทุนนิยมขยายตัวไปเรื่อยๆ นายทุนอังกฤษเชื่อว่าถ้าสามารถเปิดตลาดจีนได้อังกฤษจะขายสินค้าได้มากกว่าที่เคยขายมาทั้งโลก เป็นไปตามลักษณะสำคัญของลัทธิทุนนิยม คือ “ ระบบทุนนิยมไม่อาจดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปได้ ถ้าไม่มีการขยายขอบเขตแห่งการครอบครองออกไป ถ้าไม่มีการเอาประเทศใหม่ๆ เข้ามาเป็นเมืองขึ้น และถ้าไม่มีการดึงเอาประเทศที่ไม่ใช่ทุนนิยมที่เก่าแก่เข้ามาสู่วังวนแห่งเศรษฐกิจของโลก ”

ตั้งแต่ราชวงศ์ถัง ชาวจีนรู้จักฝิ่นในฐานะเป็นยาชนิดหนึ่ง ต้นกำเนิดความคิดในการสูบฝิ่นเป็นยาเสพติดโดยเอามาผสมกับใบยานั้นมาจาก คัตซ์ อินดีส์ (หมู่เกาะชาว , สุมาตรา ฯลฯ) โรงยาฝิ่นแห่งแรกมีขึ้นในไต้หวัน แล้วจึงแพร่หลายเข้าไปในจีนแผ่นดินใหญ่ ทางการเงินได้มีการประกาศกฤษฎีกาห้ามสูบฝิ่นขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1729 แต่ไม่ได้มีการเข้มงวดสักเท่าไรทำให้การสูบฝิ่นมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ แต่ก็ยังไม่ถึงขั้นเป็นภัยร้ายแรงต่อประชาชาติจีนโดยรวม

จนอังกฤษโดย บริษัท อีสต์ อินเดีย ระดมปลุกฝิ่นขึ้นในอินเดียเพื่อจะได้ทำกำไรจากการค้าขายฝิ่นปรากฏว่าในปี ค.ศ.1781 ฝิ่นจำนวนมากมหาศาลถูกส่งเข้ามาในจีน ทำให้บริษัท อีสต์ อินเดีย ได้ผูกขาดการค้าฝิ่น ทำให้ชาวจีนเกิดโรคติดฝิ่น ฝิ่นจึงกลายเป็นสินค้าที่จีนนำเข้าจำนวนมากและเสียเปรียบดุลการค้าอย่างมาก Edward Misselden (1608-1654) มีแนวคิดเกี่ยวกับพาณิชย์นิยมว่า ประเทศต้องดำเนินนโยบายทางการค้ากับต่างประเทศโดยเน้นดุลการค้าแบบได้เปรียบอยู่เสมอ การส่งออกสินค้าที่ผลิตในประเทศเป็นหลักจะทำให้คนยากจนหมดไป ในเมื่อการค้าของจีนไม่เป็นไปตามแนวคิด ฝิ่นทำให้ดุลการค้าของจีนเสียดุล ชนชั้นล่างเกิดความยากจน ถูกเอารัดเอาเปรียบทำให้ชาวนาจีนได้รับความเดือดร้อนจึงรวมตัวกันก่อการกบฏชาวนาขึ้น และการติดฝิ่นของชาวจีนกลายเป็นชนวนสำคัญของการรุกรานเข้ามาของอังกฤษ ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของจีนอย่างรุนแรง

2.1.3 การฟ่ายแพ้สงครามฝิ่นครั้งที่ 1

ขุนนางในราชสำนักชิงขณะนั้นมีทัศนคติเกี่ยวกับปัญหาเรื่องฝิ่นแตกออกเป็นสองฝ่ายอย่างชัดเจน ฝ่ายที่ต้องการปล่อยให้มีการนำเข้าฝิ่นต่อไปเรื่อยๆ มีสวีโนจี้ เป็นแกนนำ ส่วนฝ่ายคัดค้านมี หลินเจ้อสวี่ (เป็นแกนนำ

เมื่อถึงรัชสมัย จักรพรรดิฉางชี่ ทรงเห็นด้วยกับแนวคิดต่อต้านฝิ่น จึงมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งหลินเจ้อสวี ไปเป็นข้าหลวงประจำเมืองกวางตุ้งและกวางสี เมื่อเดือนมกราคม ปี ค.ศ. 1839 พร้อมกับให้มีอำนาจในการปราบปรามฝิ่นในพื้นที่สองมณฑลดังกล่าว หลินเจ้อสวี เมื่อเข้ารับตำแหน่งก็ประกาศเจตนารมณ์แน่วแน่ว่า “หากฝิ่นไม่หมดไปจากพื้นที่แถบนี้ ก็จะไม่มีวันกลับเมืองหลวงอีก” ต่อมาในเดือนมิถุนายนปีเดียวกัน เขาก็สั่งเผาทำลายฝิ่นที่นำเข้ามาจากอังกฤษจำนวนมากที่เมืองท่าหูเหมิน การปราบปรามอย่างเด็ดขาดเช่นนี้ กระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ของพ่อค้าอังกฤษอย่างรุนแรง อังกฤษจึงตอบโต้ด้วยการนำกองเรือรบเข้าโจมตีเมืองกวางเจา ทหารจีนไม่สามารถต้านทานได้ กองทัพอังกฤษจึงรุกต่อไปจนถึงเมืองโจวซาน หูเหมิน เซี่ยเหมิน หนิงปัว อุซงและเจิ้นเจียง ฯลฯ ในที่สุดก็สามารถเข้ายึดเกาะฮ่องกงไว้ได้ สงครามก็ขยายตัวออกไปเรื่อยๆ จนในเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ.1842 กองทัพอังกฤษก็เข้าโจมตีเมืองนานกิง ราชสำนักชิงอ่อนแอเกินกว่าจะสู้ได้ จึงจำต้องขอเจรจายุติสงครามและยอมลงนามในสนธิสัญญานานกิงที่เสียเปรียบ ซึ่งร่างขึ้นด้วยน้ำมือของฝ่ายอังกฤษ โดยที่จีนไม่มีอำนาจต่อรองเลย การรับมือของรัฐบาลจีน มีทั้งศึกภายนอกและศึกภายใน ตัวขุนนางฝ่ายในก็แบ่งแยกกันเป็น 2 ฝ่าย ทั้งเห็นด้วยกับการค้าฝิ่นและไม่เห็นด้วย รวมถึงการปราบปรามฝิ่นยังสร้างความไม่พอใจให้กับพ่อค้าชาวอังกฤษอีก จะเห็นว่าราชวงศ์ชิงไม่สามารถทำตามทุกฝ่ายได้ ตามหลักทฤษฎีความขัดแย้งของ Lewis A. Coser (1913 – 2003) ทุกสังคมย่อมมีความขัดแย้งและความขัดแย้งนี้จะเป็นตัวขัดเกลาสังคม ไม่มีกลุ่มทางสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีความสมานสามัคคีอย่างสมบูรณ์ เพราะความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของสภาวะหนึ่งของมนุษย์ ทั้งในความเกลียดและความรักต่างก็มีความขัดแย้งทั้งสิ้น ความขัดแย้งสามารถแก้ปัญหาความแตกแยกและทำให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มได้ เพราะในกลุ่มมีทั้งความเป็นมิตรและความเป็นศัตรูอยู่ด้วยกัน เหมือนกับการแบ่งแยก ชาวจีนกับชาวอังกฤษ ต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ปกป้องประเทศของตนเองตาม เมื่อฝิ่นเป็นสินค้าทำกำไรให้อังกฤษทางการอังกฤษก็ส่งเสริมการค้าฝิ่น แต่สำหรับจีนแล้วการค้าฝิ่นเป็นภัยร้ายแรงต่อเศรษฐกิจของชาวจีนรัฐบาลจีนจึงต้องสั่งห้ามการนำเข้าและค้าขายฝิ่น

2.1.4 การพ่ายแพ้สงครามฝิ่นครั้งที่ 2

สงครามฝิ่นครั้งที่ 2 (ค.ศ.1856-1860) หรือรู้จักกันในชื่อ สงครามแอร์โรว์ (Arrow War) เป็นผลมาจากอังกฤษต้องการเจรจาแก้สนธิสัญญานานกิง เพื่อให้ตนได้รับประโยชน์จากการค้ามากขึ้น ซึ่งจีนไม่ยอม ขบวนการของสงครามมาจากเจ้าหน้าที่จีนยึดเรือแอร์โรว์ ซึ่งเป็นเรือของชาวจีนแต่จดทะเบียนเป็นเรืออังกฤษ และจับกุมลูกเรือซึ่งเป็นคนจีนทั้งหมด 12 คน ด้วยข้อกล่าวหากระทำการเป็นโจรสลัดและลักลอบขนสินค้าเข้าเมือง

อังกฤษเรียกร้องให้จีนคืนเรือและปล่อยตัวลูกเรือทั้งหมด อ้างว่าเรือดังกล่าวชักธงอังกฤษ จึงควรได้รับการปกป้องตามสนธิสัญญานานกิงแต่จีนปฏิเสธ ขณะเดียวกันบาทหลวงฝรั่งเศสถูกฆ่าตาย อังกฤษและฝรั่งเศสถือเป็นข้ออ้างยกกองเรือมาปิดล้อมเมืองกวางโจว มีรัสเซียและสหรัฐอเมริกาเป็นพันธมิตร จีนพ่ายแพ้อีกครั้ง ต้องลงนามในสนธิสัญญาสงบศึก ณ เมืองเทียนจินในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1858 แต่การสู้รบก็เกิดขึ้นอีกในปี 1859 เมื่อจีนปฏิเสธที่จะให้อังกฤษตั้งสถานทูตในนครหลวงปักกิ่ง การสู้รบเกิดขึ้นทั้งในปักกิ่งและฮ่องกง ก่อนยุติลงเมื่อชาติตะวันตกบุกปล้นวัตถุโบราณและของมีค่าแล้วเผาพระราชวังฤดูร้อน 2 หลัง คือ ซิงอี และหยวนหมิงหยวน ช่วงวันที่ 18-19 ตุลาคม 1860 จีนยอมจำนนด้วยเกรงว่าจะถูกบุกยึดพระราชวังต้องห้ามที่ปักกิ่ง

จะเห็นว่าชนวนเหตุสำคัญของการเกิดสงครามฝิ่นทั้งครั้งที่ 1 และ 2 เกิดจากฝิ่น การค้าฝิ่นของอังกฤษทำให้ชาวจีนติดฝิ่นอย่างรุนแรง ฝิ่นกลายเป็นสินค้าที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของจีน การติดฝิ่นของชาวจีนได้กลายมาเป็นชนวนเหตุของสงครามและทำให้จีนต้องสูญเสียอธิปไตยให้กับต่างชาติ

2.2 เนื้อหาสาระของสนธิสัญญา

2.2.1 เนื้อหาสาระของสนธิสัญญานานกิง

วันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ.1842 กองทัพเรืออังกฤษจำนวน 70-80 ลำ เข้ามาถึงน่านน้ำนานกิง แสดงท่าทีคุกคามจะเข้าพิชิตเมืองนานกิง รัฐบาลจีนได้ส่ง อี้จิง มาติดต่อขอยอมจำนน การเจรจาเริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม ในวันที่ 22 สิงหาคม จักรพรรดิเต้ากวง ก็มีพระบรมราชโองการยอมรับเงื่อนไขที่ เซอร์เฮนรี พอร์ท หึงเจอกำหนดขึ้นมาทุกข้อ และในวันที่ 29 สิงหาคม ก็ได้มีการร่วมลงนามในสนธิสัญญานานกิง เนื้อหาของสนธิสัญญานานกิงฉบับนี้ล้วนแต่เป็นความต้องการของอังกฤษที่ต้องการมีอำนาจ มีอิทธิพลเหนือจีน สามารถควบคุมให้จีนอยู่ภายใต้อำนาจของอังกฤษได้ ตามหลักความต้องการของ Murray(1938) และ Mcclleland(1965) ที่กล่าวว่าบุคคลมีความต้องการที่จะมีอำนาจ มีอิทธิพลควบคุม ครอบงำ ผู้อื่นให้อยู่ในอำนาจของตน สนธิสัญญานานกิงฉบับนี้จึงร่างขึ้นเพื่อความได้เปรียบทางด้านการค้าของอังกฤษ มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. รัฐบาลจีนยินยอมจ่ายเงินให้รัฐบาลอังกฤษ 21 ล้านเหรียญ เป็นค่าปฏิกรรมสงคราม 12 ล้านเหรียญ ค่าหนี้สินที่พ่อค้าจีนต้องจ่ายให้แก่พ่อค้าอังกฤษ 3 ล้านเหรียญและค่าชดใช้ในกรณีที่ฝิ่นถูกทำลาย 6 ล้านเหรียญ
2. รัฐบาลจีนต้องยกฮ่องกงให้อังกฤษ

3. รัฐบาลจีนยินยอมเปิดเมืองกว่างโจว ฟูโจว เอ๋อหมิง หนิงปอและเซี่ยงไฮ้ ให้เป็นเมืองท่าค้าขายห้าแห่ง ซึ่งอังกฤษสามารถมาตั้งคลังสินค้าได้ พ่อค้าอังกฤษและครอบครัวไปมาได้โดยเสรี

4. อัตราค่าภาษีสินค้าเข้าและสินค้าออก ในระดับปานกลางและแบบเดียวกันจะได้มีการกำหนดขึ้น สำหรับสินค้าของอังกฤษนั้นจะมีการกำหนดภาษีสินค้าเข้าในอัตราที่แน่นอนโดยเมื่อชำระแล้ว จะสามารถส่งเข้าไปภายในประเทศ ณ ที่ใดๆ ได้โดยไม่ต้องเสียภาษีอีก

5. การติดต่อแลกเปลี่ยนกันทางราชการระหว่างสองชาติจะต้องเป็นไปอย่างเสมอภาคกัน

6. ให้คนสัญชาติอังกฤษได้รับการยกเว้น ไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายจีน มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในการพิจารณาคดีของศาลคดีอาญา

7. ให้อังกฤษเป็นประเทศที่อยู่ในฐานะได้รับผลประโยชน์ที่ดีที่สุด ในบรรดารัฐที่ทำสนธิสัญญากับจีน

จากใจความสำคัญของสนธิสัญญานานกิง ไม่มีข้อใดกล่าวถึงฝิ่นที่เป็นชนวนเหตุของสงครามเลย ตรงกับความเห็นของ สิทธิพล เครือรัฐติกาล (2555) เขียนหนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่” กล่าวว่า ในเมื่อฝิ่นเป็นปัญหาที่นำไปสู่สงครามระหว่างสองจักรวรรดิ แต่เหตุใดสนธิสัญญานานกิงกลับไม่มีมาตราใดเลยที่ระบุว่าฝิ่นจะเป็นสินค้าที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ คำอธิบายประเด็นนี้ก็คือ ฝิ่นเป็นเพียงสินค้าชนิดหนึ่งที่รัฐบาลอังกฤษใช้เป็นข้ออ้างในการทำสงครามกับจีนเท่านั้น โดยที่เป้าประสงค์ใหญ่ของอังกฤษก็คือการบังคับให้ราชสำนักชิงเปิดประตูให้สินค้าทุกประเภทของอังกฤษตามทฤษฎีเสรีนิยมทางเศรษฐกิจของ อัดัม สมิท นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษผู้เลื่องชื่อในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ดังที่อดีตประธานาธิบดีจอห์น ควินซี อัดัม แห่งสหรัฐอเมริกาได้กล่าวไว้ตอนเกิดสงครามฝิ่นว่า ประเด็นที่แท้จริงไม่ใช่ฝิ่นแต่เป็นการค้าเสรี

2.2.2 เนื้อหาสาระของสนธิสัญญาเทียนจิน

Maslow(1943) ทดคั่นทฤษฎีลำดับความต้องการ เห็นว่า ความต้องการของบุคคลเรียงเป็นลำดับขั้นตอน ความสำคัญ เมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลจะให้ความสนใจกับความต้องการระดับสูงต่อไป หลังจากสิ้นสุดสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 และร่วมลงนามในสนธิสัญญานานกิงแล้ว อังกฤษได้รับผลประโยชน์มากมายมหาศาลแต่ยังคงไม่เป็นที่พอใจ ยังคงหาหนทางเพื่อทำให้ตนได้รับผลประโยชน์มากขึ้นกว่าเดิม ภายหลังจากการทำสนธิสัญญานานกิงระหว่างจีนกับอังกฤษแล้ว จีนก็ไม่ค่อยปฏิบัติตามกฎในสนธิสัญญา

สักเท่าไร เนื่องจากจีนเห็นว่าสนธิสัญญาไม่ได้มีความเป็นธรรมต่อจีน อังกฤษรวมถึงฝรั่งเศสจึงเรียกร้อง ต้องการแก้ไขสนธิสัญญา เรื่องเขตสัมปทาน ขยายเมืองท่าการค้าให้มากขึ้นและต้องการให้มีความสัมพันธ์ใน ฐานะเท่าเทียมกัน โดยไม่ต้องผ่านข้าหลวงตรวจการประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นหัวหน้าของ ผู้แทนชาวต่างชาติที่มีความสัมพันธ์กับจีนก็เป็นผู้ดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิที่ตนต้องการ สนธิสัญญาเทียน จินฉบับนี้ได้ขยายขอบเขตแห่งสัญญาไม่เป็นธรรมที่มีอยู่ในสนธิสัญญานานกิง เนื้อหาสาระของสนธิสัญญา เทียนจิน (ทวีป วรรณคดี, 2524 : 114) มีดังนี้

1. อังกฤษมีสิทธิที่จะส่งทูตมาประจำที่ปักกิ่ง และจีนก็ได้รับความยินยอมให้ส่งทูตไปประจำที่ลอนดอน
2. จีนยินยอมเปิดเมืองอีกห้าเมืองเป็นเมืองท่า คือ หนิวจวง เต็งโจว ไต้หวัน ชัวเถา และเจ็งโจว ภายหลังเมื่อ ปราบกบฏไท่ผิงเรียบร้อยแล้ว อังกฤษมีสิทธิที่จะให้จีนเปิดเมืองท่าในบริเวณลุ่มแม่น้ำแยงซีอีกสามเมือง คือ ฮันโซ่ว จิวเจียงและจินเจียง
3. อัตราค่าภาษีสินค้าเข้า จะต้องแก้ไขใหม่ โดยทั้งสองฝ่ายตกลงกัน
4. พลเมืองสัญชาติอังกฤษ มีสิทธิเดินทางท่องเที่ยวเข้าไปในดินแดนภายในของจีน
5. จีนต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่พ่อค้าอังกฤษ 2 ล้านตำลึงจีน และชดใช้ค่าปฏิกรรมสงครามเป็นค่าใช้จ่าย ทางทหารของอังกฤษ สองล้านตำลึงจีน

2.2.3 เนื้อหาสาระของอนุสัญญาสัญญาปักกิ่ง

เมื่อพระราชวังหยวนหมิงหยวนถูกกองทัพอังกฤษ-ฝรั่งเศสเผาแล้ว จักรพรรดิเสียนฟงต้องหลบหนีไป ประทับที่เยอเหอ จึงมอบอำนาจให้เจ้าชายกวงซึ่งเป็นพระอนุชามาเป็นผู้เจรจากับฝ่ายตะวันตกและร่วมลงนามใน อนุสัญญาปักกิ่ง ในวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ.1860 มีสาระสำคัญ (ทวีป วรรณคดี, 2524 : 117) ดังนี้

1. ความในสนธิสัญญาเทียนจินทุกข้อมีผลสมบูรณ์ทุกประการ ยกเว้นแต่ที่จะระบุไว้เป็นข้อๆ
2. จีนยินยอมเปิดเทียนจินเป็นเมืองท่า
3. เกาลุน ตรงข้าม เกาะฮ่องกง ให้อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ

4. ค่าเสียหายและค่าปฏิกรรมสงครามเพิ่มขึ้นอีกเป็นเท่าตัว จีนต้องจ่ายให้อังกฤษและฝรั่งเศสประเทศละ 8 ล้านตำลึงจีน

การทำสนธิสัญญาทั้ง 3 ฉบับนี้จีนไม่ได้ต้องการที่จะร่วมลงนามด้วยเลย การยินยอมของจีนก็เพื่อป้องกันประเทศจากการทำสงครามลดความสูญเสียไปมากกว่านี้ การยอมรับร่วมลงนามของจีนได้ทำให้จีนกลายเป็นประเทศกึ่งจักรวรรดินิยม ซึ่งเป็นไปตามความต้องการของอังกฤษ จะเห็นได้ว่าเนื้อหาสาระใจความสำคัญของสนธิสัญญาทั้งหมดส่งผลประโยชน์ต่ออังกฤษในแง่การผูกขาดสินค้ากับจีน นำมาซึ่งผลประโยชน์กับอังกฤษที่เป็นประเทศทุนนิยมที่ต้องแสวงหาจักรวรรดินิยม ทั้งสิ้นตามความคิดของ Hilferding (1910) ให้แนวความคิดว่า จักรวรรดินิยมเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยม ดินแดนจักรวรรดินิยมจะเป็นตลาดรองรับสินค้าให้ตนได้ ด้วยความที่อังกฤษเป็นประเทศการค้าแบบทุนนิยม เพราะฉะนั้นความต้องการหลักๆของอังกฤษ คือต้องการทำการค้าอย่างเสรี เพื่อทำกำไรจากการขายสินค้าทั้งสินค้าอุปโภคและบริโภค

2.3 ผลกระทบของสนธิสัญญา

2.3.1 ผลกระทบของสนธิสัญญานานกิง

การเปิดเมืองท่า 5 แห่ง เป็นการเปิดทางให้ผลิตผลทุนนิยมของต่างชาติเข้ามาในจีนทำลายเศรษฐกิจดั้งเดิมของจีนและชาวอังกฤษยังมีสิทธิเช่าที่ดิน ปลูกบ้านพักอาศัย เป็นการถาวรได้ด้วย เป็นจุดเริ่มต้นของเขตเช่าหรือเขตสัมปทานที่ชาวต่างชาติเข้ามาพำนักอาศัยตามใจชอบ ผลกระทบที่ร้ายแรงที่สุดคือต่างชาติและสินค้าบริโภคนานาชาติหลั่งไหลเข้ามา

ด้านศุลกากร เนื่องจากทางจีนไม่มีสิทธิที่จะกำหนดอัตราภาษีศุลกากรทั้งสินค้านำเข้าและส่งออกของตน นอกจากจะเจรจาตกลงร่วมกับอังกฤษ ซึ่งสินค้านำเข้าส่วนใหญ่ที่สำคัญๆ คิดร้อยละ 5 เป็นอัตราแน่นอนไปโดยปริยาย อำนาจอธิปไตยของจีนในด้านศุลกากรจึงสูญเสียไป ด้านศุลกากรจีนไม่อาจคุ้มครองป้องกันผลิตผลภายในประเทศของตนได้ จีนกลายเป็นเพียงตลาดของผลิตผลทุนนิยมต่างชาติเท่านั้น

อำนาจสูงสุด ถ้าชาวอังกฤษกระทำผิดกฎหมายในจีน ทางจีนไม่มีสิทธิลงโทษตามกฎหมายจีน หากแต่ต้องมอบให้กงสุลอังกฤษพิจารณาตามกฎหมายอังกฤษถ้าชาวจีนกับอังกฤษยังพิพาทกัน ก็ต้องมอบให้กงสุลอังกฤษพิจารณาเช่นกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ จีนก็ไม่มีเอกราชอธิปไตยใดๆของคนเหลืออยู่เลย

การปฏิบัติต่ออังกฤษในฐานะประเทศที่ได้ผลประโยชน์อย่างดีที่สุด ตามสนธิสัญญาหมู่เหมิน กำหนดไว้ชัดเจนว่า “ในอนาคตถ้าจีนให้สิทธิผลประโยชน์ใหม่แก่ชาติอื่น ก็ต้องให้อังกฤษได้สิทธิประโยชน์นั้นๆด้วย ”

หลังจากยกเกาะฮ่องกงให้อังกฤษ อังกฤษได้ใช้เป็นฐานของตนโดยเปิดเผยในการค้าฝิ่นมากขึ้น ปีๆหนึ่ง 50,000 – 60,000 เป็นเงินและทองแท่งจำนวน 20 – 30 ล้านตำลึง ส่งผลในการเสียดายของชาวนาและช่างฝีมือ และกลายมาเป็นภาระที่หนักแก่ชนชั้นชาวนาและใช้แรงงาน เศรษฐกิจของจีนถูกระบบทุนนิยมต่างชาติรุกอย่างหนักข้าราชการมีความละโมภ พยายามรีดไถหนักขึ้น ที่ดินจำนวนมากกลายเป็นของเจ้าหน้าทีที่ดินเรียกเก็บค่าเช่าเพิ่มมากขึ้น ตรงตามทฤษฎีความขัดแย้งของ Karl Marx(1897-1958) มีความเชื่อว่าการเปลี่ยนของสังคมมีการพัฒนาตามขั้นตอน 5 ขั้น โดยแต่ละขั้นจะมีวิธีการผลิต ที่เกิดจากความสัมพันธ์ของอำนาจของการผลิต ได้แก่ การจัดการด้านแรงงาน ที่ดิน ทุน และเทคโนโลยี กับความสัมพันธ์ทางสังคมของการผลิต ได้แก่ เจ้าของปัจจัยการผลิตและคนงานที่ทำหน้าที่ผลิต แต่ในระบบการผลิตแต่ละระบบจะมีความขัดแย้งระหว่างชนชั้นผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับผู้ใช้งานในการผลิต ความขัดแย้งในครั้งนี้นำมาซึ่งการปฏิวัติ การรุกราน ทุนนิยมของต่างประเทศยิ่งเพิ่มความขัดแย้งลงไปอีก ทำให้ชาวนา คนงานช่างฝีมือ คนงานในเมืองและชนบท และคนจรจัดได้รวมตัวกันเป็นกบฏไท่ผิงเทียนกั๋ว เพื่อล้มล้างราชวงศ์ชิง จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างส่วนล่างของสังคมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างส่วนบนของสังคมเช่นเดียวกันเป็นไป ทฤษฎีข้างต้น

2.3.2 ผลกระทบสนธิสัญญาเทียนจินและอนุสัญญาปักกิ่ง

การทำสนธิสัญญาเทียนจินกับอังกฤษ ส่งผลให้จีนต้องยอมรับลงนามในสนธิสัญญากับชาติฝรั่งเศสอีกด้วย สำหรับสนธิสัญญาระหว่างฝรั่งเศสกับจีนมีข้อความเพิ่มขึ้นมาอีกในฐานะที่ฝรั่งเศสเป็นพันธมิตรร่วมกับอังกฤษ สำคัญ (ทวีป วรดิถก. 2524 : 114-115) มีดังนี้

- 1.) ประเด็นสำคัญๆ ในสนธิสัญญานี้เหมือนกันกับสนธิสัญญาระหว่างอังกฤษกับจีน
- 2.) ให้เปิดเมือง ตันซู่(ในเกาะไห่หนัน) กับเมืองนานกิงเป็นเมืองท่า เพื่อค้าขายเพิ่มขึ้นด้วย
- 3.) เมืองท่าที่เปิดให้พ่อค้าฝรั่งเศสค้าขายทุกเมือง รัฐบาลฝรั่งเศสมีสิทธิส่งเรือรบทั้งเข้า ไปทอดสมอ และลาดตระเวนไปมาได้

- 4.) มิชชั่นนารีฝรั่งเศสมีสิทธิเดินทางเข้าไปภายในดินแดนของจีนทุกแห่ง เพื่อเผยแพร่ศาสนาคริสต์ และพลเมืองสัญชาติฝรั่งเศสมีสิทธิเดินทางเข้าไปภายในดินแดนของจีนด้วย
- 5.) คดีพิจารณาในศาลซึ่งมีชาวฝรั่งเศสเป็นคู่ความ กงสุลฝรั่งเศสจะเป็นผู้พิพากษา ถ้ากงสุลฝรั่งเศสไม่อาจพิพากษาได้ ก็ให้เชิญข้าราชการจีนมาช่วยวินิจฉัยชี้ขาด
- 6.) นับแต่บัดนี้เป็นต้นไป ถ้าจีนให้สิทธิพิเศษแก่ประเทศหนึ่งประเทศใด ฝรั่งเศสก็จะต้องได้ด้วยในฐานะ ประเทศที่ได้รับผลประโยชน์อย่างดีที่สุด

การฉวยโอกาสของอังกฤษบีบบังคับให้จีนลงนามในอนุสัญญาปักกิ่งกับอังกฤษและฝรั่งเศสทำให้รัสเซียต้องการเข้ามาเป็นส่วนร่วมของอนุสัญญาปักกิ่งที่เอาเปรียบนี้ด้วย จีนต้องยอมร่วมลงนามในอนุสัญญากับรัสเซียอีก 1 ฉบับ เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน ค.ศ.1860 โดยมีเงื่อนไขที่ได้เปรียบกว่าอังกฤษและฝรั่งเศสเสียอีกสาระสำคัญ (สุขสันต์ วิเวกเมธากร. 2540 : 75) ได้แก่

- 1.) ให้รัสเซียได้ดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำเฮยหลงเจียงกับฝั่งตะวันออกของแม่น้ำวูซุหลี่ไปครอบครองซึ่งมีพื้นที่รวมแล้วใหญ่ประมาณ 23 เท่าของเกาะไต้หวัน
- 2.) ให้รัสเซียใช้เมืองท่าต่างๆของจีนได้ตามสะดวก
- 3.) ให้รัสเซียมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตเหมือนชาติอื่นที่เคยทำสัญญาแบบนี้กับจีนแล้ว

จากการทำสนธิสัญญาเทียนสินและอนุสัญญาปักกิ่ง แม้การยกจีนให้มหาอำนาจตะวันตกจะเป็นการให้ตะวันตกได้แต่เนื้อหนังจีนได้ตามใจชอบ แต่ขณะเดียวกันก็เป็นประโยชน์กับราชบัลลังก์แมนจูเช่นกัน ในสนธิสัญญามีข้อหนึ่งระบุว่า ตามที่จีนยินยอมให้เรืออังกฤษแล่นเข้าไปในแม่น้ำแยงซีจะมีผลบังคับใช้ก็ต่อเมื่อ มีสันติภาพขึ้นมาแล้วในดินแดนที่ไท่ผิงครอบครองอยู่ ซึ่งถ้าอังกฤษและฝรั่งเศสอยากจะทำขายก็ต้องช่วยรัฐบาลจีนปราบปรามกบฏไท่ผิงเสียก่อน มหาอำนาจตะวันตกจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐบาลชิงในการปราบปรามกบฏไท่ผิง

มหาอำนาจตะวันตกยังได้รับอนุญาตยังให้ส่งคนงานจีนออกไปทำงานในดินแดนเมืองขึ้นของตนได้ ทำให้กลายเป็นต้นกำเนิดของ “การค้ากาลี (การค้าแรงงานทาส)” ชาวนาจีนต้องถูกสัญญาผูกมัดให้ไปทำงานในสภาพกึ่งทาสตามไร่นาอีกด้วย

นอกจากต้องทำสนธิสัญญาทั้งหลายที่เสียเปรียบให้กับอังกฤษแล้ว การล่าอาณานิคมเพื่อตัดวงผลประโยชน์จากประเทศมหาอำนาจทั้งหลายเริ่มเบนเข็มมาที่จีน เนื่องจากเห็นว่าจีนเสียเปรียบด้านกำลังทหารอยู่เพราะต้องทำศึกกับอังกฤษและกบฏไต้ผิงภายในประเทศ พอจีนต้องยินยอมลงนามในสนธิสัญญาฉบับต่างๆ กับอังกฤษแล้ว ทั้งฝรั่งเศส รัสเซีย อเมริกา ต่างมีความต้องการเข้ามาทำสนธิสัญญากับจีนอีกมากมายหลายฉบับ จะเห็นว่าประเทศมหาอำนาจทั้งหลายเข้ามาช่วงชิงฉวยโอกาสกับจีนทั้งสิ้น Charles Darwin (1809) กล่าวว่า ในโลกของอินทรีวิวดุ สัตว์ และพืชที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับธรรมชาติที่สุดเท่านั้นจึงจะมีชีวิตรอดได้ สิ่งมีชีวิตจึงจำเป็นต้องมีวิวัฒนาการหรือการปรับเปลี่ยนลักษณะบางประการให้มีลักษณะพิเศษและสอดคล้องกับสภาพรอบตัวให้มากที่สุด จึงจะเป็นผู้ที่เหมาะสมที่สุดในการอยู่รอด เพราะฉะนั้นจีนทำได้เพียงยินยอมทำสนธิสัญญากับทุกประเทศเพื่อปกป้องและรักษาความสงบสุขของบ้านเมืองแทนการทำสงครามแทน ซึ่งจะนำมาสู่ความสูญเสียมากขึ้น

ผลจากการรุกรานชาวต่างชาติที่ทำให้เกิดสงครามจนจีนต้องยินยอมทำสนธิสัญญากับต่างชาติได้เปลี่ยนระบบสังคมของจีนไป Talcott Parson (1902-1979) ให้แนวความคิดว่า สังคมเป็นระบบหนึ่งที่มีส่วนต่างๆ สัมพันธ์และสนับสนุนซึ่งกันและกันเป็นปัจจัยทำให้ระบบสังคมสมดุล ส่วนในด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากความสมดุลถูกทำลายลงสาเหตุมาจากภายนอก เช่น สงคราม การแพร่กระจายของวัฒนธรรม และภายใน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางประชากร การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เช่นเดียวกับ ทวีป วรรดิโลก (2524) ได้แสดงความเห็นถึงการร่วมลงนามในสนธิสัญญาว่า “ การยอมทำสนธิสัญญาของจีนเพื่อยอมจำนนต่อการรุกรานของอังกฤษเท่านั้น แต่ผลของการทำสนธิสัญญาทำให้อาณาจักรจีนสูญเสียความเป็นเอกราช มีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญๆ ในสังคมอุบัติขึ้นหลายประการ จากผลกระทบของ ลัทธิทุนนิยมต่างประเทศอันรุนแรง และเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ ทุนนิยมต่างประเทศได้มีบทบาทสำคัญในการทำให้เศรษฐกิจของจีนสลายลง ”

สรุปและอภิปรายผล

จากสมมุติฐานเรื่อง “ ความอยู่ดีศรีธรรมของสนธิสัญญาنانกิง สนธิสัญญาเทียนจินและอนุสัญญาปักกิ่ง แล้ว มีความสอดคล้องกับผลวิจัยที่ได้รับ โดยจากการศึกษาพบว่า บริบทที่นำไปสู่การทำสนธิสัญญา คือ การรุกรานจากชาติมหาอำนาจตะวันตกที่ต้องการผลประโยชน์ทางการค้าตามทฤษฎีจักรวรรดินิยม และอังกฤษมีความต้องการค้าฝิ่นเพื่อผลประโยชน์ด้านการค้าสูงสุด เมื่อจีนปราบปรามอย่างจริงจังการค้าฝิ่นของอังกฤษเสียผลประโยชน์ เกิดความขัดแย้งนำไปสู่การเกิดสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 จีนพ่ายแพ้สงครามให้กับอังกฤษ ต้องยินยอมลงนามในสนธิสัญญาنانกิง และสนธิสัญญาเทียนจิน ใจความสำคัญของสนธิสัญญาได้เอื้อประโยชน์ด้านการค้า การลงทุน การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาติตะวันตกรวมถึงการที่จีนต้องเสียค่าปฏิกรรมสงครามให้ชาติตะวันตกเป็นเงินจำนวนมาก การทำสนธิสัญญาنانกิง สนธิสัญญาเทียนจินและอนุสัญญาปักกิ่ง ได้ทำให้จีนเสียความเป็นเอกราชต้องตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของตะวันตก ผลกระทบจากการทำสนธิสัญญาอยู่ดีศรีธรรม ในด้านสังคมที่ร้ายแรงที่สุด คือ อังกฤษบังคับให้จีนยอมรับว่าการค้าฝิ่นเป็นเรื่องถูกกฎหมาย โดยถือว่าเป็นยารักษาโรคและทำได้โดยเสรีทำให้สังคมจีนอยู่ในสภาพอ่อนแอ เพราะประชากรจำนวนมากติดยาเสพติด นอกจากนี้สินค้าราคาถูกที่ผลิตจากเครื่องจักรในโรงงานอุตสาหกรรมจากยุโรปหลังไหลเข้าจีน ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมภายใน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมสิ่งทอ และก่อให้เกิดปัญหาคนว่างงานจำนวนมาก สติสภาพนอกอาณาเขตที่ชาวอังกฤษรวมถึงคนในอาณัติได้รับ ทำให้ชาติตะวันตกแผ่อิทธิพลเข้าในประเทศจีนอย่างกว้างขวาง สภาพดังกล่าวนี้ "เหมาเจ๋อตง" อดีตประธานพรรคคอมมิวนิสต์จีน วิเคราะห์ว่าทำให้จีนตกอยู่ในสภาพ "กึ่งเมืองขึ้น-กึ่งศักดินา" อีกทั้งยังเป็นแหล่งช่องสุ่มมิถิลาและอาชญากร ทั้งนี้เพราะสามารถกระทำความผิดได้โดยไม่ต้องถูกลงโทษตามกฎหมายจีน เพียงแต่หลบเข้าไปอยู่ในเขตที่อยู่ในอิทธิพลตะวันตก และ สิทธิพล เครือรัฐติกาล (2555) เขียนหนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่” กล่าวว่า ในเมื่อฝิ่นเป็นปัญหาที่นำไปสู่สงครามระหว่างสองจักรวรรดิ แต่เหตุใดสนธิสัญญาنانกิงกลับไม่มีมาตราใดเลยที่ระบุว่าฝิ่นจะเป็นสินค้าที่ต้องตามกฎหมายหรือไม่ คำอธิบายประเด็นนี้ก็คือ ฝิ่นเป็นเพียงสินค้าชนิดหนึ่งที่รัฐบาลอังกฤษใช้เป็นข้ออ้างในการทำสงครามกับจีนเท่านั้น โดยที่เป้าประสงค์ใหญ่ของอังกฤษก็คือการบังคับให้ราชสำนักชิงเปิดประตูให้สินค้าทุกประเภทของอังกฤษตามทฤษฎีเสรีนิยมทางเศรษฐกิจของ อดัม สมิท นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษผู้เลื่องชื่อในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ดังที่อดีตประธานาธิบดีจอห์น ควินซี ออดัม แห่งสหรัฐอเมริกาได้กล่าวไว้ตอนเกิดสงครามฝิ่นว่า ประเด็นที่แท้จริงไม่ใช่ฝิ่นแต่เป็นการค้าเสรี จะเห็นได้ว่า การที่จีนยินยอมร่วมลงนามในสนธิสัญญาنانกิง สนธิสัญญาเทียนจินและอนุสัญญาปักกิ่ง จีนไม่ได้รับผลประโยชน์อะไรจากต่างชาติเลยจีนยอมเพื่อความอยู่รอดของตน การรุกรานจากตะวันตกได้เปลี่ยนแปลงจีนไปอย่างสิ้นเชิงส่งผลต่อด้านการค้า วัฒนธรรม การปกครอง จีนมาจนถึงปัจจุบัน

อีกประเด็นที่น่าสนใจเรื่องความยุติธรรมที่จีนได้รับจากชาติตะวันตกได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการปาฐกถาครั้งที่ 5 ของ ดร.ซุนยัตเซ็น ตอนการฟื้นฟูหลักประชาชาติของจีน ในหนังสือเรื่อง ลัทธิไตรประชาและรัฐธรรมนูญ 5 อานาจของ ดร.ซุนยัตเซ็น (2530) ว่า ถ้าประเทศจีนไม่รับผิดชอบต่อการกักกันศักดิ์สิทธิ์ “หนูนุ้ย อ่อนแอ พยุงผู้ล้มจม” ประเทศจีนก็จะไม่มีคุณอนันต์ต่อโลก ไม่เพียงเท่านั้นประเทศจีนที่เข้มแข็งที่ไม่ยึดถือคติธรรมอันประเสริฐดังกล่าวก็จะเป็น โทษมหันต์สำหรับโลกทั้งโลกทีเดียว หน้าที่ของเราที่จะต้องปฏิบัติต่อโลกจริงๆคืออะไร วิธีทางที่มหาอำนาจปัจจุบันนี้กำลังดำเนินอยู่คือ การทำลายประเทศอื่นถ้าประเทศจีนสามารถกลายเป็นประเทศเข้มแข็งแล้วดำเนินนโยบายทำลายประเทศอื่น ประชาชาติจีนก็จะตกต่ำกลายเป็นผู้เลียนแบบลัทธิจักรวรรดินิยมของมหาอำนาจทั้งหลายเป็นการดำเนินตามรอยเท้าในทางชั่วของเขา ซึ่งเป็นทางนำไปสู่หายนะอย่างแน่นอน ปัจจุบันจีนได้ดำเนินตามแนวทางของชาติมหาอำนาจอย่างยุติธรรมต่อประเทศอื่นหรือเดินตามแนวความคิดของ ดร.ซุนยัตเซ็นที่เคยกล่าวไว้กันแน่

บรรณานุกรม

หนังสือและเอกสารตีพิมพ์ภาษาไทย

จอมยุทธสวี่ [นามแฝง]. (2554). **ชิง จุดจบระบบจักรพรรดิ**. กรุงเทพฯ: ฐานการพิมพ์.

ทวีป วรดิถก. (2524). **ประวัติศาสตร์จีนจากสงครามฝิ่นถึงปฏิวัติซินไฮ่**. กรุงเทพฯ: ยุคใหม่.

บุศย์ สิมะเสถียร. (2550). **เมื่อจีนสิ้นกษัตริย์**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภากการพิมพ์. (พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ นายบุศย์ สิมะเสถียร ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม 3 กุมภาพันธ์ 2550).

ลัทธิไตรประชาและรัฐธรรมนูญ 5 อำนาจ / ของ ชุนยัตเซ็น. (2530). แปลโดย ปรีดี เกษมทรัพย์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

วุฒิชัย มุตศิลป์. (2521). **จีน: การต่อสู้เพื่อมหาอำนาจ**. กรุงเทพฯ: เค็ดัดไทย.

สิทธิพล เครือรัตติกาล. (2555). **ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: ชวนอ่าน.

สุขสันต์ วิเวกเมธากร. (2540). **สงครามฝิ่น เลาะรอยตะเข็บจีนก่อนสิ้นจักรพรรดิ**. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อแกรมมี จำกัด.

สุพัตรา แซ่ลิ้ม. (2554). **สงครามโลกจารึก**. กรุงเทพฯ: เพชรประกาย.

หน่วยเรียบเรียงหนังสือชุดประวัติศาสตร์ยุคใกล้ของจีน. (2529). **การปฏิวัติซินไฮ่**. ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศ.

หลี่ฉวิน. **ประวัติศาสตร์จีนฉบับย่อ**. (2556). แปลโดย เขมณัฏฐ์ ทรัพย์เกษมชัย. กรุงเทพฯ: มติชน.

อนุสรณ์ ลิมมณี. (2542). **ทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองยุคปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Benjamin J. Kohen. (1973). **ปัญหาเรื่องจักรวรรดินิยม**. แปลจาก **THE QUESTION OF IMPERIALISM**.

แปลโดย ลือชัย จุลาลัย สุวรัตน์ เกกะสุด และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

นัยต์ปพร ทูคำมี. (2553). **ลัทธิจักรวรรดินิยมที่ขยายเข้าไปในประเทศจีน**. เข้าถึงเมื่อ 22 กันยายน 2558.

เข้าถึงได้จาก http://apicha6.blogspot.com/2010/08/blog-post_139.html.

สุมาลี สุขदानนท์. (2554). **สงครามฝิ่น**. เข้าถึงเมื่อ 22 กันยายน 2558. เข้าถึงได้จาก

<http://www.tri.chula.ac.th/triresearch/hongkongport/poppy.html>.

หน้าบ้านจอมยุทธ[นามแฝง]. (ม.ป.ป). **ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม**. เข้าถึงเมื่อ 23 ตุลาคม 2558. เข้าถึง

ได้จาก http://www.baanjomyut.com/library_2/extension-3/social_change/03.html.

หน้าบ้านจอมยุทธ[นามแฝง]. (ม.ป.ป). **ทฤษฎีความขัดแย้ง**. เข้าถึงเมื่อ 23 ตุลาคม 2558. เข้าถึงได้จาก

http://www.baanjomyut.com/library_2/extension-3/social_change/02.html.

Narongrit Riemsri. (2554). **ระบบทุนนิยม**. เข้าถึงเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2559. เข้าถึงได้จาก [http://narongrit-](http://narongrit-riemsri.blogspot.com/2011/06/blog-post.html)

[riemsri.blogspot.com/2011/06/blog-post.html](http://narongrit-riemsri.blogspot.com/2011/06/blog-post.html).

Pandora Econ[นามแฝง]. (2558). **แนวคิดทางเศรษฐกิจยุคพาณิชย์นิยม**. เข้าถึงเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2559. เข้าถึง

ได้จาก http://sethasnook.blogspot.com/2014/03/blog-post_4676.html#.